

ئاماده کردنی پێوه ریک بۆ هه لسه نگانندی بیرکردنه وه ی ره خنه گرانه له بابته تی پرۆژه ی دهرچوون لای خویندکارانی به شی پهروه رده ی هونه ر

دارا نه و ره حمان نه حمه د

به شی پهروه رده ی هونه ر، کۆلیجی پهروه رده ی بنه رته ت، زانکۆی سلیمانی، سلیمانی، هه ریمی کوردستانی
عیراق

Daraart64@gmail.com

پ. د جه واد نعمت حسه یین

به شی پهروه رده ی هونه ر، کۆلیجی پهروه رده ی بنه رته ت، زانکۆی سلیمانی، سلیمانی هه ریمی کوردستانی
عیراق

jawad.hussein@univsul.edu.iq

پوخته

ئامانجی ئەم توێژینه وه یه ئاماده کردنی پێوه ریک بۆ هه لسه نگانندی
بیرکردنه وه ی ره خنه گرانه لای خویندکارانی به شی پهروه رده ی هونه ر
له بابته تی پرۆژه ی دهرچووندا.
ئەم توێژینه وه یه میتۆدی وه سفی بۆ نه نجامدانی به کاره یناوه ، به هۆی
گونجانندی له گه ل جۆر بابته ت و ئامانجه کانیه وه .
کۆمه لگه ی توێژینه وه که له لیهاتوو ییه کانی بیرکردنه وه ی ره خنه گرانه ی پشت
به ستوو به پله بندی پیتهر فاشیون (Peter Facione) بووه ، که
پیکهاتبوو له (٦) لیهاتوو یی سه ره کی و (١٦) برگه ی لیهاتوو یی لوه کی
، پاشان توێژه ره هه ستا به ئاماده کردنی پێوه رکه به پێی هه نگاوه زانسته یه کان ،
که پیکهاتبوو له (٦) لیهاتوو یی سه ره کی (١٦) برگه ی لیهاتوو یی لوه کی .
دوای به ده سته یانی راستگۆیی رواله تی و جیگیری پێوه ره که له رینگه ی دوو
جار نمره دان له دوو کاتی جیاوازا به به کاره یانی هاوکیشه ی پیرسۆن
بۆهاوکۆلکه ی په یوه سته بوون که به هاکه ی له نیوان (٢٠٠ - ٥٠٠) دابوو
دۆزرایه وه . ئامانجی توێژینه وه که به ده سته ات . له کۆتایدا پێوه ره که به
شیوه یه کی کۆتای ئاماده کرا .

زانباریه کانی توێژینه وه

به روار ی توێژینه وه :

وه رگرتن: ٢٠٢٢/١١/١

په سه ندرکن: ٢٠٢٣/١/٢

بلاو کردنه وه: زستان ٢٠٢٣

ووشه سه ره کیه کان

Preparing, Scale,
Evaluation, Critical
Thinking, The
Graduation Project,
Art Education

Doi:

10.25212/lfu.qzj.8.5.1

پيشهكى:

بىر كىرەنەۋەى پەخەنە گرانە يەككە لە ۋە پرسە گىرنگ و زىندوانەى كە پەيوەندى بە پەروەردەى ھاۋچەرخەۋە ھەيە لە زۆربەى ۋلاتاندا، ھەروەھا گىرنگىيەكى زۆرى بۆ فېربوون ھەيە ، تاۋەكو فېرخوزان لېھاتوويە گىشتىەكانى لە پىرۆسەى فېربووندا فېربىكرىن كە ئامانجى سەرەكە لە فېركىرنى بىر كىرەنەۋەى پەخەنە گىردا بىرېتېيە لە فراۋانبوونى ئاستى مەعريفى خوئىندكاران لە رېگايەۋە بتوانن ئاسۆى داھاتووى ژيانان ديارىبەكن ، لە بەر ئەم ھۆكارانە پەروەردەكاران لە پىگە زانستىيە جياۋازەكانياندا پەنگ دەداتەۋە ئاراستەى جياۋازيان لەسەر شىۋازى فېربوونى بىر كىرەنەۋەى پەخەنە گرانە ھەبوۋە.

بىر كىرەنەۋەى پەخەنە گرانە يەككە لە جۆرەكانى بىر كىرەنەۋە، ئەو جۆرىكى زگماكى نىيە لە مرقۇدا ، بەلكو دەتوانىن فېربىن و پىويستى بە پايان ھەيە، ھەروەھا نەبەستراۋەتەۋە بە قۇناغىكى تەمەنى ديارىكرارهۋە، بۆيە دەبىت بەپىي ئاستى تۋانا دەروونى و ھەستىارى و وپناكرەنەۋە فېرخوزانەۋە كارى لەسەر بىكرىت ، و بىر كىرەنەۋەى پەخەنە گرانە كىلىلى چارەسەر كىرنى ئەو كىشانەى رۆژانەيە كە كەسەكان پوۋبەرووى دەبنەۋە. پىويستە مامۇستايان گىرنگى بە پەرەپىدانى لېھاتوويەكانى خوئىندكاران بەدەن .

بەشى يەكەم : چوارچىۋەى گىشتى توئىزىنەۋەكە

۱.۱ كىشەى توئىزىنەۋەكە :

توئىزىنەۋە پەروەردەيە نوئىيەكان جەختيان لەسەر گىرنگى بەرز كىرەنەۋەى تۋانكانى بىر كىرەنەۋەى پەخەنە گرانە كىرەتەۋە ، ۋەك يەككە لە ئامانجەكانى فېركىرنى ھاۋچەرخە بۆ پەرەپىدانى تۋانكانى بىر كىرەنەۋەى خوئىندكاران ھەژماريان كىرە، تا بىتە چارەسەرى كىشەكانيان بە درىژايى ژيانان . نەبوونى پىۋەرىك بۆ ديارىكرەننى لېھاتوويەكانى بىر كىرەنەۋەى پەخەنە گرانە زۆربەى تەۋەر و بابەتەكانى پىرۆزەى دەرجوون و كىشە ھونەرى و پەخەنەيەكان توشى گىرگى سەرەكى دەكاتەۋە ، بەتايىبەتى ئەگەر پەچاۋى بەكارھىنەنى ستراتىج پىشكەۋتوۋ ئامادە كىرنى پىۋانە پەروەردەى و ھونەرىەكان نەكرابىت

پىرۆزەى دەرجوون يەككە لە ۋە بابەتە سەرەكەيەنى كە پىويستە خوئىندكارانى بەشى پەروەردەى ھونەر لە سەر جەم زانكۆكانى جىھان لە كۆتايى خوئىندى زانكۆيدا ئەنجامبەدات، بۆ ديارىكرەننى

ئاستی زانست و نه زموونی پراکتیکی له بواری تیۆریدا، بو دیاریکردنی ئاستی گه شه کردنی خویندکاران، پێویسته هه لسه نگانده که ی پرۆژه ی دهرچوون له رێگه ی پێوه ریکه وه نه نجام بدریت. به مه به ستی هه لسه نگانده ی ئاستی لیهاتوو به کانی خویندکاران چه ندین پێوه ری جوړاو جوړ هه یه ، که له رێگه یه وه مامۆستایان ئاستی زانیاری خویندکاران دیاریده که ن ، به لدم نه مه ش کیشه یه کی گه و ره یه ، نه ویش به هۆی نه وه ی که هه ندیک جار پێوه ره کان له گه ل جوړی نه و با به تانه دا نا گونجیت که له هه لسه نگانده ی به کارده هینریت، هه روه ها ناتوانیت پێشنیاری گوړانکاری و فیدباکیکی وردی خویندکاران بکات. هه لسه نگانده ی (Evaluating) و پێوه ر (Criteria) دوو چه مکی سه ره کی و گرنگ له بواری په روه رده و فیرکردندا که به کارده هینرین بو پێوانه کردنی لیهاتوو یی جیاواز و دیاریکردنی ئاست و توانای خویندکاران ، بو یه نمره ی هه لسه نگی نه رانی پێوه ره که به راورد کردنی، له نیوانیانه پێویسته له ژیر رۆشنایی و بنه مایه کی زانستی دا بیت ، نه مه ش کاریکی سه ره پێی نییه به تایبه تی نه گه ر خویندکاره کان له هه مان ته مه ندابن بو به راوردنی نمره کانیا ن.

ئاماده کردنی پێوه ریک بو هه لسه نگانده ی بیرکردنه وه کاریکی ئاسان نییه چونکه په ره پێدانی کارامه یی په خه گرا نه پشت به بنه مایه کی روو که ش نا به ستیت ، وه ک زۆر به ی زانیانی په روه رده یی و دهروونی له سه ر نه وه کوکن که پێوانه کردنی لیهاتوو به کانی په خه گرا نه ئاستی توانای خویندکار دیاری ناکات. نه گه ر پێوه ره که لایه نه کانی (لیکدانه وه، شیکاری، هه لسه نگانده ی...) له خۆنه گریت.

نه بوونی پێوه ریک با به تیی دیاریکرا و بو هه لسه نگانده ی توانا کانی بیرکردنه وه ی په خه یی خویندکارانی کو لیجی بنه رته ی له به شی په روه رده ی هونه ر له وانیه ی پرۆژهدا ، به تایبه تی له بواری وینه کیشه اندا، په کیکه له کیشه به رده وامه کانی لیژنه کانی هه لسه نگانده ی ، چونکه هه ندیک جار مامۆستای سه ره په رشتیاری پرۆژه ده بیته زیاتر هه نگا وه کانی کارکردنی به ره مه کان بو لیژنه کانی هه لسه نگانده ی روونبکاته وه ، بو نه وه ی لیژنه که به توانیت زیاتر له جوړی لیهاتوو یی و بیره که وشێوازی کارکردنی پرۆژه کان تیبگه ن .

هه روه ها نه بوونی پێوه ریک بو هه لسه نگانده ی توانا کانی بیرکردنه وه ی په خه یی له کو مه له و

سه ندیکا کانی هونه رمه ندان کاریگه ری له سه ر ئاستی قبولکردن و به هیزی کاره هونه ربه کان دروستکردوه . چونکه بنه مای بیرکردنه وه ی په خه یی هۆکاریکی باشه که به ره مه کان له سه ر بنه مای با به تی راهی بو بگریت .

بو نه م به سه ته تو یژه ر هه ستی به و که مو کو رپیانه کردوه ، بو نه م مه به سه ته نه م لایه نه گرنگه ی هونه ر و په روه رده دیاریکردوه ، به و پێیه ی تو یژه ر خا وه نی چه ند سالیکه له نه زموونکردنی

ووتنەۋەى بابەتى پەخنەى ھونەرىيە، ھەروەھا ئەندامى لىژنەى ھەلسەنگاندىنى پىرۆۋزەكانە لە بوارى نىگاركىشىدا ، جگە لەۋەى ئەزموونى كارى ھونەرى و بەشدارىكىردن لە پىشانگە و فېستىۋالەكاندا ھەيە . بۇ ئەو مەبەستە توپۇزەر پىرسارىكى ورژاند كە برىتېبوو لەۋەى كە ئەگەر پىۋەرپىك بۇ ھەلسەنگاندىنى تواناكانى بىركردنەۋەى پەخنەگرانە لە نىۋان خوئىندكارانى بەشى پەروەردەى ھونەر لە قۇناغى چوارەمى لە بابەتى پىرۆۋزەى دەرچووندا ئامادەبكرىت چى كارىگەرىكە دروستدەكات .

۲.۱ گىرنگى توپۇزىنەۋەكە :

ئەم توپۇزىنەۋە سوۋدى دەبىت بۇ ئەم لاىەنانەى خوارەۋە :

۱. بۇ خوئىندكارانى كۆلىجى پەروەردەى بىنەرەت لە بەشى پەروەردەى ھونەر و ۋەك پىۋەرپىك بەكاربېنىرپىت كە سەرجم پەھەندە جىاۋەزەكانى كارى ھونەرى ، گىتوگۇ پەخنەيەكان لەپىگەى ھەلسەنگاندىنى بەرھەمە ھونەرىيەكان لە وانەى پىرۆۋزەدا لە خۇبگرىت .

۲. بۇ مامۇستايان بابەتى پىرۆۋزە و پەخنەۋە چىزى ھونەرى لە بەشى پەروەردەى ھونەر لە كۆلىجى پەروەردەى بىنەرەت لە زانكۆى سلىمانى ، لە پىگەى بەكاربېنىنەيەۋە ۋەك پىۋەرپىك بۇ ھەلسەنگاندىنى بەرھەمەكانى خوئىندكاران ، ھەروەھا بىتتە ھۆكارپىك بۇ دىارىكىردنى لاۋازى و بەھىزى تواناى خوئىندكاران لە سەر بىنەمايەكى زانستى و پەخنەيدا .

۳. بۇ دەۋلەمەندكردى كىتېبخانەى كوردى ۋەك سەرچاۋەيەكى زانستى و پەسەن ونوئ، ھەروەھا بۇ توپۇزىرانى خوئىندىنى بالالە بۋارە جىاۋەزەكانى شىۋەكارى كە توپۇزىنەۋەى ھاوشىۋە ئەنجامبەدن .

۳.۱ ئامانجى توپۇزىنەۋەكە :

ئامادەكردىنى پىۋەرپىك بۇ ھەلسەنگاندىنى بىركردنەۋەى پەخنەگرانە لىدى خوئىندكارانى بەشى پەروەردەى ھونەر لە بابەتى پىرۆۋزەى دەرچووندا.

۱. ۴ سنوری توژیینه وه که :

۱. ۴. ۱. سنوری بابتهی : ئاماده کردنی پیوه ریك بۆ هه لسه نگانندی بیرکردنه وه ی ره خنه گرانه لای خویندکارانی به شی پهروه رده ی هونه ر له قۇناغی چواره م له بابته ی پرۆژه ی دهرچووندا. ئەم پیوه ره یله به ندی پیته ر فاشیۆنی (Peter Facione) بۆ شیکردنه وه ی به ره مه کان به کاره یناوه .

۱. ۴. ۲. سنوری کات : ۲۰۲۱-۲۰۲۲

۱. ۴. ۳. سنوری مرۆی : خویندکارانی به شی پهروه رده ی هونه ر له قۇناغی چواره م له کۆلیجی پهروه رده ی بنه ره ت له زانکۆی سلیمانی .

۱. ۵. ۵. دیاریکردنی زاراوه کان :

۱. ۵. ۱. ئاماده کردن (الاعداد) (Preparing) :

ا- پیناسه ی زاراوه یی :

جه ندين پیناسه ی جۆراوجۆری بۆکراوه بۆنموونه له (فه ره نگی ئینگلیزی کامبرج) به م شیوه یه ناساندوویتی : " ئەو کارانه ی که ئەنجامی ده ده ییت یان ئەو کاته ی که ئاماده کاری بۆ شتیك ده که ییت "

(ئه نته رنیٹ ، Cambridge English Dictionary)

ب- پیناسه ی تیۆری "

توژیهر چه مکی ئاماده کردن به م شیوه یه پیناسه ده کات خو ئاماده کردنه بۆ گرته به ری کرداریکی پیش وه خت به مه به ستی جیه جیکردنی "

ج- پیناسه ی ریکاری :

ئەم چه مکه به یپی توژیینه وه که توژیهر پیناسه ی کردوه : " ئەو هه نگاوانه ن که ییویسته بگریته به ر به ئاماده کردنی پیوه ریك بۆ هه لسه نگانندی کاره کانی خویندکاران له بابته ی پرۆژه ی دهرچووندا "

۱. ۵. ۲. پیوه ر (المقياس) (Scale) :

ا- پیناسه ی زاراوه یی :

(بدوي ، ۱۹۷۵) ئاماژه ی پیکردوه که بریتیه له : "یه که یه که به کارده هینریت بۆ پیوانه کردنی شته کان وه ک درێژی، زیره کی " (بدوي ، ۱۹۷۵ ، ص ۸۶)

ب- پيناسه ي ريكارى :

ئهم چه مكه به پيى تويزينه وه كه تويزهر به م شيويه ناساندويه تي "ئاماده كردنى پيوه ريكه بۆ ليهاتووويه كانى بيركردنه وه ي رهنه گرانه به پيى چهنه پيوه ريك پاشان وه رگرتنى بۆ چوونه كانى بسپوران به مه به ستى به كارهيئانى به سهر پرۆژهى ويئه كيشانى خويناكارانى به شى پهروهده ي هونه ر".

۳.۵.۱ هه لسه نگاندى (التقييم) (Evaluation):

۱- پيناسه ي زاراوه يي:

(جهيمس ئيم برادفيلد، ۱۹۵۷) برواي وايه : "بريتييه له تهرخانكردنى هيماكان بۆ ديارده به مه به ستى تاييه تمه نكردنى به ها يان به ها ي ديارده كه به زورى به ئامازهدان به هه نديك ستانداردى كومه لايه تي و كولتورى و زانستى " (James M. Bradefield, 1957, p 418)

ج- پيناسه ي ريكارى :

"هه لسه نگاندى ليهاتووويه كانى بيركردنه وه ي رهنه گرانه ي خويناكارانه به پيى پيوه ريكى ئاماده كراو"

۴.۵.۱ بيركردنه وه ي رهنه گرانه (Critical Thinking) :

۱- پيناسه ي زاراوه يي:

زانايان به مه ستى ناساندنى بيركردنه وه ي رهنه گرانه چهندين پيناسه ي جوراو جورى بۆ كردوه بۆ نمونه : (مه كفيلاند) ده لپت : "وه كو ئامانجيكى پهروهده يي گرنگى پيدراوه، ههروهه له پرۆسه ي شيوازي فيركردنى نويدا بۆ په ره پيدانى بيركردنه وه ي رهنه گرانه به كارها تووه ، له ريگاي راهيئانه وه بۆته هۆكاري دروستبوونى كه ستيان به شيويه كه هاوسه نگ و كاريگه ر له ويستگه جياوازه كانى ژياندا به كاريانهيئاوه". (البيسوني، ۱۹۹۲، ص ۱۲)

به شى دووهم :

۱.۲ چوارچيوه ي تيورى :

۱.۱.۲ رۆلى بيركردنه وه له پرۆسه ي فيربووندا :

سيسته مه پهروهده هاوچه رخنه كانى جيهان هه ولده دن وه به رهيئان له توانا عه قليه كانى فيرخوازان له قوناغه كانى فيربووندا بكن، به برواي به شيك له بسپوران ده توانرپت له ريگه ي

پروگرامی پهروه رده یی کاریگه ری له سه ر گه شه کردنی لیهاتوو ییه کانی توانا عه قلیه کاندایه بکه یین،
ئه ویش له ریگه ی به ده سه ته یینانی لیهاتوو ییه کانی بیر کردنه وه ی ره خنه گرانه و داهینان ده بیته ، بو
ئه و مه به سه ته تو یژه رانی بواری ده روونی و پهروه رده ی چه ندین تیوری شیکردنه وه و گه شه کردنیان
دامه زراندوه ، وهک تیوری (رهفتارییه کان ، گه شه تاته کان ، مه عریفیه کان ...) له روانگه ی
تیوره کانیانه وه ده یانه ویت چه ندین چالاک ی جوړاو جوړی پهروه رده ی و هونه ری له سه ر بنه مای
زانستی گه شه کردن په ره به توانا عه قلیه کانی خو یندکاران بکه ن . بو نموونه وهک (جیلفورد)
(۱۹۶۰) ، (جتزلز) (۱۹۶۲) ... (ابراهیم ، ۲۰۰۶ ، ص ۷۵)

۲.۱.۲ بیر کردنه وه ی ره خنه گرانه **Critical Thinking** :

بیر کردنه وه ی ره خنه گرانه چه ندین پیناسه ی بوکراوه ، ئه م چه مکه له سه ره تای ناساندنیه وه جوړیک
له ناروونی پپوه دیاره ، پای جیاواز له نیوان زانیانی پهروه رده یی و ده روونزانیدا هه یه ، هه ندیک
جار ئه و جیاوازیانه به هوی جیاوازی له دیدو بوچوونی فه لسه فی و تیوری و کلتوریان
دروستیکردون ، بو نموونه جون دیوی (John Dewey, 1930) ده لیت :

" بیر کردنه وه ی ره خنه گرانه تییرمانه **Reflective Thinking** پیویستی به چالاک ی و گرنگی دانه
له سه ر هه ر بوچوونیک که له ژیر رۆشنای ئه و باگراوه ندانه ی دیاریکراوانه ی که تاک خاوه نداری
ده کات

(Fisher, 2001, 2)

۳.۱.۲ ئاسته کانی بیر کردنه وه ی ره خنه گرانه :

به گشتی ئاستی بیر کردنه وه ی ره خنه گرانه دابه شی پینج به شی سه ره کی ده بیته :

أ- لیهاتوو یی پشبینیکردنی پیشهاته کان : توانای پشکینی روداوه کان ، یان راستیه کان ، پاشان له
ژیر رۆشنایی ئه و به لگانه ی که ده ست ده که ویت حوکمی له سه ر ده دریت .

ب- لیهاتوو یی شیکردنه وه : واتای به لگه هینانه وه و کور تکردنه وه ی ئه نجامه دیاریکراوه کان ، له ژیر
رۆشنای ئه و راستیانه ، یان رووداوه بینراوه کان که ده بینریت .

پ- لیهاتوو یی هه لسه نگانندی گه تو گوکان : واتا ده رخستنی توانای فیرخواز له جیا کردنه وه له نیوان
که سیک که به هیزه له حوکمدان له که سیکی تر که لاوازه له حوکمداندا له سه ر هه مان برپاردا له
ژیر رۆشنایی ئه و به لگانه ی که کوکراونه ته وه .
(عثمان ، ۲۰۱۹ ، ص ۳۱)

ت- لېھاتوۋىيى ھەلھېنجاندىن : واتا پەرەسەندىنى تواناى فېرخواز لە كورت كوردنەوھى پەيوەندىبەكان لە نېوان ئەو پاستيانەى ، كە بەدەستكەوتوون و دەبنە ھۆى حوكومدان وكارىگەريان لە سەر ئەنجامەكە دەبېت .

ج- لېھاتوۋىيى بەرھەمھېنان : تواناى فېرخواز لە جياكردنەوھى ئاستى پاستى و دروستى ئەنجامەكە ، بەپېى ئاست و نمرەى پەيوەندىبەكە كە فېرخواز بە دەستھېناوھ . (جروان ، 1999 ، ص 45)

۴.۱.۲ ناساندنى چەمكەكانى پېوانەو ھەلسەنگاندن :

پېش ئەوھى باس لە چۆنىتى پېوانەكردن بكرىت باشترە چەمكى (پېوانە) بناسرىت . چەمكى (پېوانە) (القياس) (Meaurment) كەرەستەبەكە مرؤف بۆزانىنى ئاستى ئامانج و دەسكەوتەكان يان ديارىكردنى گۆرانكارىبەكانى دياردەبەكە كى تاك لە رووداۋىكى ديارىكراودا . يان (پېوانە) " ياسايەكى پۆلىككراۋە ژمارە دەبەخشىت بە شتەكان بەمەبەستى ئاسانكارى بۆ تۆماركردن و كورتكردنەوھى تېبىنبەكان و چارەسەر كوردنى بەرپىگەبەكى ئامارى ، (پېوانە) جەندىن جۆرى ھەبەكە :

- پېوانەى ناۋى (القياس الاسمي)
 - پېوانەى پەبەندى (القياس الرتبي)
 - پېوانەى مەودا (القياس الفاصل)
 - پېوانەى رېژەى (القياس النسبي)
- (ابو نصر، ۲۰۱۲، ۶۷ص)

لەگەل چەمكى پېوانە زۆربەى جار چەمكى ھەلسەنگاندن (التقويم) (Assesment) دېت ، بۆ ناساندنى ئەم چەمكە چەندىن پېناسەى جۆراۋجۆرى بۆ كراۋە ، بۆ نموونە (بلوم) دەلېت " بېپاردانە بەمەبەستى بەھا بەخشىنى بېرۆكەبەك ، كارېك ، چارەسەرى كېشەبەك ، ھەرۋەھا ئاستى بەھا بەخشىن لەخۆدەگرېت بەمەستى زانېنى ئاستى لېھاتوۋى و كارىگەربەكانى بەپېى جۆرى ھەلسەنگاندنەكە دەبېت " (العتيبي، ۲۰۰۷، ۸۱ص)

ھەلسەنگاندن چەندىن جۆرى ھەبەتايىبەتى لە بواری پەرۋەردەى ھونەرىدا :

ئامانجى پېرۆسەى ھەلسەنگاندن بەمەبەستى پېكىنانى نەخشەسازى و پلاندانان بەكاردەھېنرىت ، بۆ بەدەستھېنانى سەرکەوتنى مامۆستايان ، ھەرۋەھا ھەلسەنگاندن ھۆكارېكە بۆ كاملبوون و

پیشکته و تن و دیاریکردنی خالی لداوز و به هیز و توانای خویندکاران ، پاشان به مهستی به ره و باشتکردنی ئه وه ههنگاوانه ی که پهیره و کراوه به کارده هینریت ، جگه له وهی به شیک له بابته په ره و دهیه کان ، زانایان هه لسه نگاندنیان دابه شی چه ند جوړیکی کردوه له گرنگترینیان بریتیین له :

- 1- هه لسه نگاندنی تاکانه (التقویم الفردي) Individual Evaluation
- 2- هه لسه نگاندنی به کۆمه ل (التقویم الجماعي) Grup Evaluation
- 3- هه لسه نگاندنی وه سفی (التقویم الوصفي) Deneripitive Evaluation
- 4- هه لسه نگاندنی به راوردکردن (التقویم المقارن) Comparative Evaluation
- 5- هه لسه نگاندنی شیکردنه وه (التقویم التحليلي) Analytic Evaluation
- 6- هه لسه نگاندن پشت به ستوو به ئامانجه کان . (البیاتی، ۱۹۷۷، ص ۵۲)

۵. ۱. ۲ پێوانه کردنی لیهاتوو ییه کانی بیرکردنه وه ی ره خنه گرانه :

بۆ پێوانه کردنی لیهاتوو ییه کانی بیرکردنه وه ی ره خنه گرانه هه ول و کۆششی زۆر کراوه ، بۆ نمونه گیلدر (Gelder, 2005) ده لیت "ده ستینیشان کردنی لیهاتوو ییه کانی بیرکردنه وه ی ره خنه گرانه کاریکی گرانه پێویستی به راهینان و پهیره و کردن و زانیاری هیه ، تاوه کو رۆلی سه ره کی بیینیت له فیربونا " (Sternberg, 2004, p23)

به لدم مکبراید (McBride , 2001) بروای وایه " ئامانجی گشتی خویندنی بالدا بریتییه له گه شه کردنی لیهاتوو ییه کانی بیرکردنه وه ی ره خنه گرانه و باشتکردن و به ره و پێشچوو نییتی " به مه بهستی پێوانه کردن و استۆن و گلیسه ر (Watson and Glaser) له سالی (۱۹۶۴) دا لیهاتوو ییه کانی بیرکردنه وه ی ره خنه گرانه یان دابه شی ئه م لایه نانه ی خواره وه کردوه :

- 1- لیهاتوو یی ناسینه وه ی گریمانه کان (مهاره التعرف علی الافتراضات)
 - 2- لیهاتوو یی ته فسیرکردن (مهارة التفسیر) 3- لیهاتوو یی هه لپنجاندن (مهارة الاستنباط)
 - 4- لیهاتوو یی ده ره ئه نجام (مهارة الاستنتاج) (عبدالسلام ، ۲۰۲۰، ص ۶۳)
- یه کیکی تر له وه شیوازانیه ی که گرنگی به پێوانه کردنی لیهاتوو ییه کانی خویندکاران داوه بریتییه له تاقیکردنه وه ی (کۆرنیل بۆ بیرکردنه وه ی ره خنه گرانه) Cornell Critical Thinking له سالی (۱۹۸۰) دا تاقیکردنه وه یه ک بۆ دوو ئاستی خویندنی زانکۆی له قۆناغی چۆاره م و ئاستی پێگه یشتوو بنیاتنراوه .

ههروهها چه ندين پيوانه ی تر له لایهن پسيپۆرانه وه ناماده كراوه وهك (مودسكى و ميشيل) له سالى (۱۹۸۳) (Madjeski and Michael) ، تويزينه وه ی (جاكوبس) له سالى (۱۹۹۵) (Jacobs) ، ئيلدمان (۲۰۰۵) (Eldman) ... (ياسر ، ۲۰۰۹ ، ص ۳۴)

شيوازيكى تر بو پيوانه كردنى ليها توويه كان بريتييه له تاقى كرده وه ی كاليفورنيا بو بير كرده وه ی ره خنه گرانه يه كه له سالى (۲۰۰۰) بنياتنراوه (Californian critical Thinking skills) به كورتكراوه ی ناسينراوه ، نه م پيوهره له ريگه ی دامه زاوه ی كاليفورنيا بو بلاو كرده وه ی نه كاديمى و زمانه وانى و زانينى بير كرده وه ی ره خنه گرانه بنياتنراوه له لایهن كو مه ليك فهيله سوفى نه مريكى به ناوى (Delphi) بو پيوانه كردنى ليها توويه كانى بير كرده وه ی ره خنه گرانه به م شيويه يه خواره وه پوليئن كرده :

- ۱- ليها توويى شي كرده وه (مهارة التحليل) Analysis skill
- ۲- ليها توويى ئيسقراى (مهارة الاستقراء) Induction skill
- ۳- ليها توويى هه لينجاندى (مهارة الاستنتاج) Deductive skill
- ۴- ليها توويى هه لسه نگاندى (مهارة التقييم) Evaluation skill (احمد ، ۲۰۰۳ ، ص ۲۰)

۲ . ۱ . ۶ هونه ر و پيوانه كردنى بير كرده وه ی ره خنه گرانه :

له م سالانه ی دواى هه وليكى گه و ره نرا تا له ناو پرۆژه يه كى تويزينه وه يه كى گشتيدا ليها توويه كانى بير كرده وه ی ره خنه گرانه له لايهن كو ميسيوني نه وروپاوه له بابته كانى خويندىن كو بكرينه وه ، به ناو نيشانى (بير كرده وه ی ره خنه گرانه له سه رانه رى پريوگر مه كانى خويندىن بالى نه وروپا) (Critical Thinking) كورتكراوه ی (CRITHINKEDU) نه م تويزينه وه به دواى نه و به لگانه دا ده گه رپت كه بير كرده وه ی ره خنه گرانه بواريكى تاييه ته و بوچوونى جياواز له نيوان پسيپۆرانداهه يه ، ههروهها ده بيت چى بابته يكى نوئ به ينرپته بواره كانه وه . (Daniela Dumitru, 2019, p930)

له و تويزينه وه دا گرنگى به رووى ميتودۆلۆژيى دراوه ، ههروهها تويزهر ليكو لينه وه و پيداچوونه وه ی وردى بو كرده ، ههولى داوه بواره جياوازه كانى وهك (زانسته مرويه كان ، هونه ر ، كولتور) سه باره ت به رۆلى بير كرده وه ی ره خنه گرانه له بواره جياوازه كاندا كو بكاته وه . (Abrami, 2014, p81)

له تووژینه وه یه کی تری سه رنجر اکی شدا، که له لایهن (لامپه رت ، ۲۰۰۶) ئه نجام درا وه، ئامانجی تووژینه وه که ی بریتیبوو هه له مه یلی بیر کردنه وه ی په خنه یی چی ده رته نجامی کی له سه ر په روه رده ی هونه ر ده بی ت ، پاشان له دیزاینی کی فیکر اریدا ئاستی خویندکارانی به کالۆریۆس له هونه ردا له سه ر بنه مای پیوه ری (California Critical Thinking Disposition Inventory, Facione) (1992) بنیاتینا وه ، له و تووژینه وه دا به راوردی خویندکارانی هونه ر له گه ل بواره جیاوازه کانی تر دا کرده ، به راورد کردنه که له سه ر ئاستی (راستی بینین ، تیگه یشتن . بیر کردنه وه) بووه . پاشان ئه نجامه کان ده ری انخستوو هه که به رکه وتن و فیکر بوونی خویندکاران له بواری هونه ردا کاریگه ریه کی ئه رینیان له سه ر مه یلی بیر کردنه وه ی په خنه گرانه یان هه یه .
(Lampert 2006, p215,228)

۷. ۱. ۲ پیوه ره کانی هه لسه نگانندی بیر کردنه وه ی په خنه گرانه:

کۆمه لیک پیوه ری هه لسه نگانندی هه یه ئاماژهن بۆ ئه و تایبه تمه ندیه گشتییانه ی که تاکه کان له پرس و گرفته کانیاندا په یه ره و ده که ن، به شیوه یه کی سه ره کی له سه ر بنه مای لۆجیک و جوړیی به لگه کان یان هه لسه نگانندی بیر کردنه وه کان ئاماده کراون ، ئامانجی ئه م پیوه رانه ئه وه یه که بینه په یه ره و یه که بۆ چالاکیه کانی بیر کردنه وه ، له گرنگترین پیوه ره کان بۆ هه لسه نگانندی بیر کردنه وه ی په خنه گرانه بریتیبین له :

۱- روونی (الوضوح) : Clarity

به گرنگترین پیوه ری بیر کردنه وه ی په خنه داده نرئیت به به راورد به پیوه ره کانی تر، چونکه ئه م پیوه ره تایبه تمه نده به هه لسه نگانندی ئاستی دارپشتن و تیگه یشتن و گوزارشت کردنی بابه ته کان .

۲- راستی (الحقیقة) : Accuracy

واتای ئاستی پیوانه کردنی راستی و دروستی بابه ته کان، وه ک بیرۆکه و کۆکردنه وه ی زانیاریه کان له رووی دکۆمیکتکردن و په سه نایه تیه وه .

۳- وردی (الدقة) : Precision

واتای وردی له بیر کردنه وه ی په خنه گرانه دا قۆلبوو نه وه ی بابه ته کانه به مه ستی چاره سه رکردن و په چا و کردنی که مترین هه له ی چاوه رپوانکراو . (محمد ، جمال ۲۰۲۱ لا ۱۷۶)

۴- په یوه ندی (الربط) Relation :

واته به ستنه وه ی په یوه ندی نیوان پرسیار یا خود به لگه کان یان کیشه کان ناو بابه تی باسه که که به مه به ستی چاره سه رکردنی پرسیاره کان سه باره ت به بیروکه و پوونکردنه وه ی پرسیاره کان .

۵- قولی (العمق) Deep :

ئاستی قولی و چاره سه ری کیشه کان و بابه ته کان دیاریده کات له کاتی ئالۆزبوونی بابه ته کان یان ئه و بریاربانه ی سه باره ت به شیکردنه وه ی بیروکه کان دروستده بییت .

۶- فراوانبوونی (الاتساع) Breadth :

مه به ستی فراوانی ئه وه یه که سه رجه م لایهنه گشتیه کانی کیشه که یان بابه ته که بگریته وه له جوړی پرسیار و بۆجوونی چۆنییتی چاره سه رکردن .

۷- لۆجیک (المنطق) Logic :

مه به ست له چه مکی لۆجیک ئه وه یه که پیوه ره که له سه ر بنه مایه کی رپیکخراو پله به ندرکراو هه نگاوی ناوه ، هه ولی چاره سه ری گونجاو روونی بۆ کیشه کانی هه یه .
به لām له دابه شکردنیکی نویدا پیته ر فاشیۆن (Peter Facione) له سالی (۲۰۰۶) دا لیهاتوویی سه ره کی و لاوه کیه کانی بیرکردنه وه ی ره خه گرانه ی له سه ر بنه مای لیهاتوویییه مه عریفیه کان Conitive skills دابه شکردنه وه ک له خشته ی ژماره (۱) دا دهرده که وییت .

خشته ی ژماره (۱) دا دهرده که وییت

شیوازی دابه شکردنی لیهاتوویی سه ره کی و لاوه کیه کانی بیرکردنه وه ی ره خه گرانه به پی پله به ندی

پیته ر فاشیۆن (Peter Facione)

لیهاتوویییه سه ره کیه کان	لیهاتوویییه لاوه کیه کان
۱- لیهاتوویی ته فسیرکردن (مهارة التفسیر) Interpretation skill	- لیهاتوویی پۆلینکردن (مهارة التصنیف) - لیهاتوویی کورنکردنه وه ی مه به ست (مهارة استخلاص المغزی) - لیهاتوویی پوونکردنه وه ی مانا (مهارة توضیح المعنی)
۲- لیهاتوویی شیکردنه وه (مهارة التحلیل) Analysis skill	- لیهاتوویی بشکینی بیروکه کان (مهارة فحص الافکار) - لیهاتوویی دیاریکردنی به لگه کان (مهارة تحدید حجج) - لیهاتوویی شیکردنه وه ی به لگه کان (مهارة التحلیل حجج)
۳- لیهاتوویی هه لسه نگاندن (مهارة تقییم) Evaluation skill	- لیهاتوویی هه لسه نگاندن دیواکار (مهارة تقییم الادعاءات) - لیهاتوویی هه لسه نگاندن به لگه کان (مهارة تقییم حجج)

	Evaluation skill
- لیهاتووی به لگه کان (مهارة فحص الدلیل) - لیهاتووی خه ملاندنی جیگیره وه کان (مهارة تخمین البدائل) - لیهاتووی گه یشتن به ده رنه نجامه کان (مهارة توصیل الی الاستنتاجات)	۴- لیهاتووی ده رنه نجام (مهارة الاستنتاج) Deductive skill
- لیهاتووی راگه یاندنی نه نجامه کان (مهارة اعلان النتائج) - لیهاتووی پاساوه یانه وهی نه نجامه کان (مهارة تبریر النتائج) - لیهاتووی خستنه پوو ی نه نجامه کان (مهارة عرض النتائج)	۵- لیهاتووی باسکردن (مهارة الشرح) Explanation skill
- لیهاتووی تاقیکردنه وهی خود (مهارة اختبار الذات) - لیهاتووی خو پاستکردنه وه (مهارة تصحیح لذات)	۶- لیهاتووی پیکخستنی خود (مهارة تنظیم الذات) Self-organizing skill

۲. ۲ توژیینه وه کانی پیشوو :

توژیژه به مه به سستی زانین و چوئییتی پیوانه کردن و دیاریکردنی هه نگاوه کانی هه لسه نگانندی بیرکردنه وهی ره خنه گرانه له بواری وینه کیشاندا ، ههروه ها بو زیاتر دۆزینه وهی په یوهندی و جیاوازی نه م توژیینه وهیه، له گه ل توژیینه وه کانی پیشوو دا ، که به زمانی عه ره بی و ئینگیزی نوسراون ، دوا ی گه ران توژیژه گه یشته نه و رایهی که نه م توژیینه وهانه گرینگیان به ئاماده کردنی پیوه رداوه وهک نه مانه ی خواره و

۱. ۲. ۲ نه و توژیینه وانه ی که به زمانی عه ره بی نوسراون :

۱- توژیینه وهی حسین له سالی (۲۰۰۵) نه نجامدراوه به ناو نیشانی : (حسین ، ۲۰۰۵ ، ص ۱۹-۴۲)
اعداد أداة القياس لمفردات مادة المشروع المقررة على طلبة الصف الرابع في كلية الفنون بجامعة السلیمانیة

ئامانجی توژیینه وه که بریتیبوو هه له ئاماده کردنی پیوه ریگ بو یه که کانی بابته تی پرۆژه لای خویندکارانی قوئاغی چواره م له کۆلیجی هونه ر له زانکۆی سلیمانی . کۆمه لگه ی توژیینه وه که بریتیبوو هه له خویندکارانی قوئاغی چواره م له کۆلیجی هونه ر . توژیینه وه که میتۆدی وه سفی په یه وه کردوه ، ئامرازه کانی توژیینه وه که بریتیبوو هه پاپرسی پیوه ریگ که بو به شه جیاوازه کانی

كۆلېژى ھونەر لە بەشى شېۋەكارى لە زانكۆى سلېمانى ئامادەيكردوۋە پاشان بەسەر كۆمەلېك پىسۇر دابەشېكردوۋە ، دوۋاى ۋەرگىردنى راۋ بۆچوونيان راستكردەۋەى بېرگەكان، لە پېگەى بەكارھېتئانى ئامارەۋە توپزەر ئەنجامەكەى دۆزراۋەتەۋە .

۲- توپزېنەۋەى (زغېي) لە سالى (۲۰۰۵) ئەنجامدراۋە بەناونېشانى : (زغېي ، ۲۰۰۵ ، ص ۵۵-۸۲)
بناء اختبار لقياس مهارات التفكير الناقد باستخدام نظرية أستجابة الفقرة . في كلية التربية ، جامعة اليرموك ، أربد . الاردن .

ئامانجى توپزېنەۋەكە برېتېيوۋە كە بنىاتئانى تاقىكردەۋەىيەك بۆ پېۋانەكردى بېركردەۋەى رەخنەگرانە بە بەكارھېتئانى تېۋرى ۋەلامدانەۋەى بېرگەكان ، لە كۆلېجى پەروەردە ، زانكۆى يەرموك لە ۋوللاتى ئوردن بوۋە . كۆمەلگەى توپزېنەۋەكە برېتېيوۋە لە خويندكارانى خويندىننى بالاكە ژمارەيان (۶۱۰) كورپو كچ بوۋ ، ھەرۋەھا (۱۲۰) خويندكارانى ناۋەندى كورپو كچ بوۋ ، جگە لە (۱۲۰) خويندكارانى زانكۆى بوۋ . توپزېنەۋەكە مېتۇدى ئەزمونى پەپرەۋەكردوۋە ئامرازەكانى توپزېنەۋەكە برېتېيوۋە لە ئامادەكردى تاقىكردەۋەكە بەشېۋەى سەرەتايى كە لە (۲۲۸) بېرگەكان لېھاتوۋىيەكانى پېكھاتېۋون لە (التقويم ، الشرح ، ...) دوای گەرانەۋەى راپرسەكان پېۋەرەكە (۸۹) بېرگەيان دەستېشان كرېۋو بەمەستى بەكارھېتئانى بەسەر كۆمەلگەى توپزېنەۋەكەدا ، پاشان توپزەر لە پېگەى بەكارھېتئانى ئامارەۋە ئەنجامەكەى دۆزىۋەتەۋە .

۲ . ۲ . ۲ ئەو توپزېنەۋانەى كە بە زمانى ئىنگلىزى نوسراون برېتېيوۋون لە:

2-The research By Jeffrey Broome, Adriane Pereira, Tom Anderson

(2005):

Critical Thinking: Art Criticism as a Tool for Analysing and Evaluating Art, Instructional Practice and Social Justice Issues.

Art education at Florida State University.

(Jeffrey, 2005, p265-

275)

توپزېنەۋەى توپزەرەن جېفرى بروم، ئادريان پېرېرا و توم ئەندەرسون لە سالى (۲۰۰۵) بەناونېشانى :
بېركردەۋەى رەخنەى: رەخنەى ھونەر ۋەك ئامرازېك بۆ شېكردەۋە ۋ ھەلسەنگاندن پرسەكانى
ھونەر و پراكتىكى فېركارى و دادپەرۋەرى كۆمەلەلەتەى . لە بەشى پەروەردەى ھونەر لە زانكۆى
ۋىلايەتى فلۇرىدا

ئه نجامیانداوه .

ئامانجی تووژینه وه که بریتیبوو له دۆزینه وه ی ئامرازیک بۆ شیکردنه وه و هه لسه نگاندن پرسه کانی هونهر و پراکتیکی فیرکاری و دادپه روه ری کۆمه لایه تی . کۆمه لگه ی تووژینه وه که بریتیبوو له ده ستینشانکرنی چوار کاری هونهری خویندکاران له بواری وینه کیشاندا ، له پڠه ی پرۆگرامی په روه رده ی هونهر (FSU) ، هه لسه نگاننده کانیان بۆ تیبینییه کان و تیگه یشتن و پاساو هینانه وه له کاره هونهریه کاندایه مای بیرکردنه وه ی فه لسه فی پراگماتیزمی جۆن دیوی کراوه هه ولیانداوه خویندنه وه یه کی جوانیناسی مۆدیلی شیکاری بیرکردنه وه ی په خنه ی هونهری ئاوپته ی لایه نی کۆمه لایه تی سۆزداریدا بکه ن

۳. ۲. ۲ به دواداچوون بۆ تووژینه وه کانی پێشوو :

تووژینه وه کانی ئیستا گرنگی به ئاماده کردنی پێوه ریک داوه وه ک تووژینه وه کانی (حسین) . (زغبی) به لām تووژینه وه ی تووژهران (بروم، نه وانیترا) گرنگی به دۆزینه وه ی ئامرازیک بۆ شیکردنه وه و هه لسه نگاندن پرسه کانی هونهر داوه . کۆمه لگه ی تووژینه وه که ی ئیستا و (حسین) خویندکارانی زانکۆن به لām. تووژینه وه ی (زغبی) قۆناغه جیاوازه کانی خویندنه . تووژینه وه کانی ئیستا و (حسین) میتۆدی وه سفیان په پره و کردوه ، به لām تووژینه وه ی به لām تووژهران (بروم، نه وانیترا) و (زغبی) میتۆدی نه زموونیان په پره و کردوه. له ئاماده کردنی پێوه ره که دا تووژینه وه ی ئیستا سوودی له بیرکردنه وه ی ره خنه گرانه به پێ په لبه ندی پیتهر فاشیۆن وه رگرتوو به لām تووژینه وه ی (حسین) به پێ یه که کانی وانه که بووه

به شی سییه م (ریکاریه کانی تووژینه وه که) :

۱. ۳ میتۆدی تووژینه وه که :

میتۆدی وه سفی بۆ ئه نجامدانی تووژینه وه که به کاره پینراوه .

۲. ۳ سامپلی تووژینه وه که :

به ره مه می خویندکارانی به شی په روه رده ی هونهر له قۆناغی چوارهم له بابه تی پرۆزه ی دهرچووندا.

۳. ۳ ئامرازه کانی تووژینه وه که :

ئاماده کردنی پێوه ریک بۆ هه لسه نگاندن بیرکردنه وه ی ره خنه گرانه به پێ ئه م هه نگاوانه ی خواره وه :

۳ . ۱ . ۳ قۇناغە كانى ئامادە كىردنى پىۋەرەكە بۇ ھەلسەنگاندنى بىر كىردنە ۋەى رەخنە گرانەى خویندكاران :

بە ھۆى نەبوونى پىۋەرىكى ئامادە كراۋى بۇ ھەلسەنگاندنى بىر كىردنە ۋەى رەخنە گرانەى خویندكاران
بۇ بابەتى پىۋەرە، توپۇزەر پىۋەرىكى تايبەتى ئامادە كىردە ، بە پىى ئەم ھەنگاۋانەى خوارە ۋە :
۱- خویندەنە ۋە ۋەدواداچوون لە سەرئەو سەرچاۋە ۋە توپۇزىنەۋانەى كە پەيوەندىيان بە چۆنىتى
ئامادە كىردنى پىۋانەى لىھاتوۋىيە كانى بىر كىردنە ۋەى رەخنە گرانە ھەىە .

۲- ئامادە كىردنى ئامانجە كانى پىۋەرەكە بە شىۋەىيەكى سەرەتايى بە مەستى دىارىكىردنى
لىھاتوۋىيە كانى بىر كىردنە ۋەى رەخنە گرانە لە بوارى ۋىنە كىشاندا ، توپۇزەر پەلە بەندى پىتەر فاشىۋن (
Peter Facione) بۇ دىارىكىردنى ئامانجە سەرەكى ۋە لاۋەكىە كان بە كارھىتاۋە ، پاشان گونجاندى
لە گەل بابەتى پىۋەرەدا .

۳- بە مەستى بە دەستھىنەنى راستگۆى پىۋەرەكە ، پاۋ بۆچوونى ژمارەىيەك لە پىۋەرەنى
بوارى ھونەر ۋە پىۋانە ۋە ھەلسەنگاندن ۋە دەروونزانى لە شىۋەى پاپرسەۋە بە شىۋەىيەكى سەرەتايى
دابەشكرد ، تاۋەكو لە سەر چۆنىتى دارشتنى ئامانجە كانى بىرگە كانى پىۋەرەكە لە پىۋەى زمانەۋانى
زانستى ۋە ھەلسەنگىنن .

۴- دواى گەپانە ۋەى پاپرسىيە كانى پىۋەرەكەى لە كۆى ئامانجە كان كە ژمارەيان (۴۶) بوو . لە دوايدا
(۱۶) ئامانجىان دەستنىشان كىردبوو ، پاشان پىۋەرەكەى ئامادە كىرد بۇ دىارىكىردنى ئاستى پىۋەرەكە
شىۋەى پىنچ خانەى دارىژرابوون ، كە بىرىتىبوون لە (بالايە ، زۆرباشە ، باشە ، مامناۋەند ، خراپە) ،
بۇ شىكىردنە ۋەى ئاستى لىھاتوۋىيە كان دىارىكىرا .

۵- جارنىكى ترلە پىگەى پاپرسەۋە بە مەبەستى ۋەرگرتنى پاۋ بۆچوونى پىۋەرەنە ۋە پىۋەرەكەى
دابەشكرد ، دواى گەپانە ۋەى گۆپانكارى لە بىرگە كانى (۱، ۴، ۷، ۱۴) راستكىردنە ۋە لە شىۋەى دارشتن ۋە
زمانەۋانى دروستبوو ، دواى ئامادە كىردنى پىۋەرەكە بە مەبەستى جىبە جىكىردنى بە سەر سامپەلە
سەرەتايەكە كە بىرىتىبوون لە بەرھەمى خویندكارانى پەيكەر كە ژماراىان (۵) بەرھەمى ھونەرى
بوون

۶- بۇ جىگىرى پىۋەرەكە ، لە پىگەى لىژنەىيەكى مامۇستايانى پىۋەرە ۋە كە ژمارەيان (۳)
ھەلسەنگىنەر بوو پىگەى دووجار نمرە دانانە ۋە لە دوو كاتى جىاۋاز كە ماۋەى ھەر نمرەىيەك
ھەفتەىيەك بوۋە بە كارھاتوۋە . ، نمرەيان بە پى بىرگە كانى پىۋەرەكە كە ژمارەيان (۱۶) بىرگە بوو .

ههروهها بۆ دۆزینه وهی به های په یوه ندی هه ر بگره به ک و به کۆی گشتی پیوانه که و ئاستی به لگه داری له ریگهی هاوکیشهی په یوه ستبوونی پیرسۆنه وه دۆزرایه وه که به هاکی له نیوان (۲۰۰-۵۰۰) وه ک له خشته ی ژماره (۲-۳) دا دهرده که ویت .باشان توپژهر هه ستا به دانانی پیوه ره که به شیوه ی کۆتابی واک له فۆرمی ژماره ی (۱) دا دهرده که ویت .

خشته ی ژماره (۲-۳)

دۆزینه وهی به های په یوه ندی هه ر بگره به ک و به کۆی گشتی پیوانه که و ئاستی به لگه داری گشتی پیوانه که

ژ.برگه	په یوه ندی هه ر بگره به ک به کۆی گشتی پیوانه که	ئاستی به لگه داری	ژ.برگه	په یوه ندی هه ر بگره به ک به کۆی گشتی پیوانه که	ئاستی به لگه داری
۱	0.4012	0.31	۹	0.3943	0.23
۲	0.3401	0.42	۱۰	0.4043	0.25
۳	0.9130	0.47	۱۱	0.6665	0.43
۴	0.4630	0.27	۱۲	0.2558	0.26
۵	0.2479	0.26	۱۳	0.8005	0.50
۶	0.5096	0.33	۱۴	0.5343	0.35
۷	0.4629	0.29	۱۵	0.3209	0.22
۸	0.5113	0.36	۱۶	0.6941	0.45

۳. ۴ . ئامرازه ئامارییه به کارهاتوو هکان :

۳. ۴ . ۱۰ هاوکۆلکه ی ئاماری کوپه ر (Cooper) :

به مه به ستی دۆزینه وه و دیاریکردنی ئاستی په زامه ندی پسپۆره په روه رده یه کان له سه ر بگره کان ، هاوکۆلکه ی کوپه ر به کارهاتوو ه که بریتیبه له

$$\text{ژماره ی رهامه ندییه کان} = \text{ئاستی رهامه ندی} \times 100$$

ژماره ی رهامه ندی یون + ژماره ی رهامه ندی یون

۲۰۴ هاوکیشی په یوه ستبونی پیرسون (Pearson) :

بۆ دۆزینه وهی ئەنجامی به های په یوه ستبونی ههر برگیه ک و به کۆی گشتی پێوانه که و ئاستی به لگه داری له رینگای ئیس پی ئیس (SPSS) به کاره پینراوه

به شی چواره م / ئەنجامی تویژینه وه که و تاوتویکردنی :

۱.۴ ئەنجامی تویژینه وه که :

ئەنجامی تویژینه وه که بریتیبوو له ئاماده کردنی پێوه ریک بۆ هه لسه نگانندی بیرکردنه وهی ره خنه گرانه لای خویندکارانی به شی په روه رده ی هونه ر له بابته تی پرۆژه ی دهرچووندا، له بواری وینه کیشاندا له کۆلیجی په روه رده ی بنه رته له زانکۆی سلیمانی وه ک له فۆرمی ژماره ی (۱) دهرده که ویت .

فۆرمی ژماره ی (۱)

ئاماده کردنی پێوه ریک بۆ هه لسه نگانندی بیرکردنه وهی ره خنه گرانه لای خویندکارانی به شی په روه رده ی هونه ر له بابته تی پرۆژه دا

زانکۆی سلیمانی
کۆلیجی په روه رده ی بنه رته
به شی په روه رده ی هونه ر

ناوی خویندکار : ناوی بابته : پرۆژه ی دهرچوون

قۆناعی خویندن : چواره م جۆری جیبه جیکردنی پرۆژه

لاوازه	ناوه نده	باشه	زۆربا شه	بالایه	برگیه کان	لیهاتوو ییه لاهه کییه کان	لیهاتوو ییه سه ره کییه کان
					پۆلینکردنی ئاسته نگیه کانی بیرکردنه وهی ره خنه گرانه .	پۆلینکردن	۱- لیهاتوو یی

					ئاستی ئالانکاری خویندکار له پرۆژه ی هونه ریدا .	کور تکر دنه وه ی کرۆک	ته فسیکردن بیان راقه کردن
					توانای پوونکردنه وه ی لـدییه نه شاراوهکانی بپرۆکه ی هونه ری .	پوونکردنه وه ی مانا	مهارة التفسیر Interpretation skill
					ده ستنی شانکردنی هۆکاری لـحوازی توانای داھینانی خویندکاران .	پشکینی بپرۆکه کان	۲- لیهاتووی شیکردنه وه مهارة التحلیل
					شیکردنه وه ی په نابۆبردنی خویندکاران بۆ کاری لاسای کردنه وه ی هونه ری.	دیارکردنی به لگه کان	Analysis skill
					توانای خویندنه وه ی مانای به لگه و واتاکان له کاریکی هونه ریدا .	شیکردنه وه ی به لگه کان	۳- لیهاتووی هه لسه نگاندن (مهارة تقییم) Evaluation skill
					برپار له سه ر راده ی گونجانندی شیوه و ناوه پرۆک له کاریکی هونه ریدا	هه لسه نگانندی ی پای وادانان	
					برپار له سه ر گوزارشتی هونه ری ئه کادمی و خۆپسک له کاری هونه ریدا	هه لسه نگانندی ی به لگه کان	

لاوازه	ناوه نده	باشه	زۆربا شه	بالایه	برگه کان	لیهاتووییه لاره کییه کان	لیهاتووییه سه ره کییه کان
					توانای هه لپنجاندنی چه ند کاریگه ریک بپیتته دهرئه نجامی دروستبوونی کاریکی هونه ری	پشکینی به لگه کان	۴- لیهاتووی دهرئه نجام (مهارة الاستنتاج) Deductive skill
					ئاستی دهرئه نجامی نوێ به هۆی په یره وکردنی هه نگاوی جیگیره وه له جیبه چیکردنی کاره که دا	خه ملاندنی جیگیره وه کان	
					ئه نجامدانی کاریکی هونه ری به شیوه یه کی ورد له رووی هونه ری و ستاتیکیه وه.	گه بشتن به دهر ئه نجامه کان	

					به پپی بیرۆکه یه کی هونه ری شیوازی ئه نجام گه یانندی پرۆژه یه کی هونه ری رابطه یه نریت .	رابطه یانندی ئه نجامه کان	۵- لیهاتووی باسکردن مهارة الشرح Explanation skill
					توانای پاساو هینانه وه ی لۆجیکی بۆ تیکشکانندی به هاکان له کاریکی هونه ریدا	پاساو هینانه وه هی ئه نجامه کان	
					توانای گه یشتن به دهرئه نجامی نه خشه بۆ کپشراوی کاری هونه ری	خستنه رووی ئه نجامه کان	
					توانای وروژانندی رووداویکی هه نووکه ی هه ستیار له کاریکی هونه ریدا	تاقیکردنه وه ی خود	۶- لیهاتووی رێکخستنی خود مهارة تنظیم
					توانای دۆزینه وه ی رێگای چاره سه ر بۆ خاله لاوازه کانی کاره هونه ریه که ی	خۆ پاستکردنه وه	الذات self- regulation skill

ناوی ئیمزای ئەندامانی لیژنە ی هه لسه نگی نه ران :

۲. ۴ شیکردنه وه ی ئەنجامی توپێژینه وه که :

ئاماده کردنی پپوه ریک بۆ بابته تی پرۆژه به مه به ستی هه لسه نگانندی بیرکردنه وه ی په خنه گرانه ی خویندکاران له وینه کپشاندا ، هه نگاو یکی گرنگه به ره و پپوانه کردنی کاره هونه ریه کان ، هه ره ها به پپ ئه وه ئه نجامه ی که له رپکاریه کانی ئاستی کاریگه ریه کانی دیاریکرا ، دهرئه نجامی ئه وه نمرانه ی که لیژنه ی هه لسه نگانندی به به ره مه کانی پرۆژه ی خویندکارانیان به خشیوه ، له رپگه ی پپوه ریکه وه که له (۱۶) برگه پیکهاته وه وه که له فۆرمی ژماره ی (۱) دهرده که وپت ، که گرنگی به هه لسه نگانندی شه ش لیهاتووی سه ره کی وه که (لیکدانه وه و ته فسیرکردن ، شیکردنه وه ،...) ئه م پپوانه کاره سوودی له په له ندی پپته ر فاشیون (Peter Facione) بۆ دیاریکردنی ئامانجه سه ره کی و لاوه کپه کان بۆ شیکردنه وه ی به ره مه کان به کاره یناوه

۳. ۴ راسپارده کان :

له ژیر رۆشناپی ئه و ئه نجامه ی توژیینه وه که که به ده سته یه ناوه ، توژیهر ئه م راسپاردانه ی خواره وه ده کات:

۱۰. ۳. ۴ ناوه پۆکی ئه م پیه ره ییک بکریت به بنه مایه ک بۆ هه لسه نگانندی به ره مه مه هونه ریه کانی خویندکاران له بابته ی پرۆژهدا ، تا داتای نمره کان له سه ر بنه مایه کی زانستی بیته .

۲۰. ۳. ۴ پیه ره ییک بکریت به بنه مای هه لسه نگانندی به ره مه مه هونه ریه کانی قیستقال و پیه شه نگه کان که به مه سته دیاریکردنی ئاستی ره خنه گرانه ی هونه رمه ندان سازده کریته .

۴. ۴ پیه شیاره کان :

توژیهر ئه م پیه شیارانیه ده کات :

۱. ۴. ۴ ئاماده کردنی پیه ره ییک بۆ هه لسه نگانندی بیهرکردنه وه ی دا هینه رانه له لای خویندکارانی به شی په روه رده ی هونه ر له قۆناغی چواره م له بابته ی پرۆژه ی دهرچووندا .

۲. ۴. ۴ ئاماده کردنی پیه ره ییک بۆ هه لسه نگانندی کاره هونه ریه کان له بابته ی سیرامیک له له لای خویندکارانی به شی په روه رده ی هونه ر له قۆناغی چواره مدا .

تیبینه ی :

به هۆی پابه ندبوون به رینه ی گۆقاره که و ژماره ی په ره کانی ، له بهر ئه و هۆکاره توژیهر پاشکۆکانی له توژیینه وه که دا هاوپیه نه کردوه .

سه رچاوه کان :

سه رچاوه کان به زمانی کوردی :

1- محمد ، حسن مسلم ، جمال ، جوتیار اسماعیل (۲۰۲۱): بیهرکردنه وه ی ره خنه گرانه له سه ر بنه مای لوجیک ، به شی فه لسه فه ، کۆلیژی زانسته مروقابه تیبه کان ، زانکۆی راپه رین ، رانیه .

سه رچاوه کان به زمانی عه ره بی :

2- ابراهیم ، مجدی عزیز (۲۰۰۵): التفکیر من منظور تربوی ، الکتب للنشر والطباعة و التوزیع ، القاهره

- 3- احمد ، سعادة ، جودت (2003): تدريس مهارات التفكير مع مئات الامثلة التطبيقية ، ط1 ، دارالشروق للنشر و التوزيع ،
- 4- ابو نصر،مدحت (2012) :التفكير الابتكارى و الابداعى طريقك الى التميز والنجاح، المجموعه العربيه وللنشر القاهاة
- 5- بدوي ، احمد زكي (1980) :معجم مصطلحات التربية و التعليم ، دار الفكر العربي ، القاهاة .
- 6- البيسوني ، محمود (1992) : مصطلحات التربية الفنية ، عربي انجليزي ، ط1 ، دار المعارف ، القاهاة
- 7- البياتي ، عبدالجبار توفيق ، اثناسيوس ، زكريا زكي (1977) : الاحصاء الوصفي و الاستدلالي في التربية و علم النفس ، حقوق الطبع محفوظة للجامعة المستنصرية ، العراق .
- 8- ثورندايك ، ترجمة عدس عبدالرحمن ، عبدالله (1989) : القياس و التقويم التربوي في علم النفس و التربية ، عمان .
- 9- حسين ، جواد نعمت (2005) اعداد أداة القياس لمفردات مادة المشروع المقررة على طلبة الصف الرابع في كلية الفنون بجامعة السليمانية .
- 10 - جروان ، فتحي عبدالرحمن (1999): تعليم التفكير و تطبيقات ، دار الكتاب الجامعي ، العين، الامارات العربية
- 1 1 - زغبى ، آمال أحمد (2005) : بناء أختبار لقياس مهارات التفكير الناقد باستخدام نظرية أستجابة الفقرة . في كلية التربية ، جامعة اليرموك ، أربد . الاردن.
- 1 2 - الزوبعي ، عبد الجليل ومحمد احمد غانم (1981):مناهج البحث في التربية، مطبعة العاني ، بغداد
- 1 3 - الزويني ، ابتسام ، صاحب (2004) : القياس والتقييم ، كلية التربية ، جامعة بابل ، بابل .
- 1 4 - السليتي ، فراس محمود (2006) : التفكير الناقد و الابداعي و استراتيجية التعليم التعاوني ، جدارللكتاب العالمي
- 1 5 - عبدالفتاح ، عبير صفوت (2002) : دراسة الاسالب السائدة في تقييم طلاب التربية الميدانية كمدخل لبناء معيار موضوعى لتقييم كلية التربية الفنية ،جامعة حلوان القاهاة .
- 1 6 - عبدالسلام ،محمد (2020) :مهارات التفكير الناقد دراسة نظرية وتطبيقات عربية و عالمية ، مكتبة نور .

- 1 7 - عثمان ، الهام جلال (٢٠١٩): فاعلیه استراتیجیة K.W.L.H في: تنمية مهارات التفكير الناقد و الاتجاه نحوه مهنة التدريس لدى الطلاب دبلوم العام الواحد في التربية ، كلية التربية ، جامعة مينا .
- 1 8 - العتيبي، خالد بن ناهس (٢٠٠٧) : أثر استخدام بعض اجزاء برنامج الكورت في تنمية مهارات التفكير الناقد وتحسين مستوى التحصيل الدراسي لدى طلاب المرحلة الثانوية بمدينة الرياض ، بجامعة ام القرى ، مكة المكرمة .
- 1 9 - العتوم ، عدنان يوسف و اخرون (٢٠٠٩) : تنمية مهارات التفكير الناقد دارالمسيرة ، عمان .
- 2 0 - ياسر، العتيبي (٢٠٠٩) : التفكير الناقد ، دار السيد للنشر والتوزيع ، مؤسسة محمد بن راشد آل مكتوم ، الامارات .

سه رچاوه كان به زمانی ئینگلیزی:

- 2 1 - Abrami, Philip C. (2014): Strategies for Teaching students to Think critically: A Meta – Analysis, Concrdia University, Canada.
- 2 2 - Broome Jeffery. Others (2018) Critical Thinking: Art criticism as a Tool for Analysing and Evaluating Art .Instruccional journal of Art and Desing Education.
- 2 3 - Daniela Dumitru. (2019): ARTS AND HUMANITIES AS A SOURCE OF CRITICAL THINKING DEVLOPMENT .The Bucharest University of Economic Studies, ROMANIA, daniela.dumitru@ase.ro
- 2 4 - James M. Bradfield (1957) Measurement and Evaluation in Education, by and H. Stewart Moredock. The MacMillan Company, New York.
- 2 5 - Facione, Peter A (1959) Critical Thinking what it is and why it counts, Insigut Assessment. WWW.insighassment.com
- 2 6 - Fisher, A. (2001). Critical thinking: an introduction. What is critical thinking and how to improve it? Cambridge: Cambridge University Press.
- 2 7 - Nancy Lampert. (2006): Critical Thinking Dispositions as an Outcome of Art Education Studies in Art Education

سه رچاوه كانی نه نته رنیت:

- 2 8 - PREPARATION | meaning in the Cambridge English Dictionary

<https://dictionary.cambridge.org> › dictionary › preparat.

إعداد مقياس لتقييم التفكير النقدي الفنية في مادة مشروع التخرج لدى طلبة قسم التربية الفنية¹

دارا أورهان أحمد

قسم التربية الفنية ، كلية التربية الأساس ، جامعة السليمانية السليمانية ، إقليم كردستان العراق .
البريد الإلكتروني : Daraart64@gmail.com

أ . د. جواد نعمت حسين

قسم التربية الفنية ، كلية التربية الأساس ، جامعة السليمانية السليمانية ، إقليم كردستان العراق .
البريد الإلكتروني : jawad.hussein@univsul.edu.iq

ملخص :

الهدف من هذا البحث هو إعداد مقياس لتقييم التفكير النقدي الفنية في مادة مشروع التخرج لدى طلبة قسم التربية الفنية.
تم استخدام المنهج الوصفي لأنجاز البحث ، بحسب موضوع البحث وهدفه ، تألف مجتمع البحث من مقياس لتقييم التفكير النقدي على وفق تصنيف لبيتر فاشيون (Peter Facione) المشتمل على (6) المهارات الأساسية و (16) فقرات من المهارات الثانوية. وقام الباحث بأعداد المقياس بموجب الخطوات العلمية المعتمد ، وتألف من (6) فقرات رئيسة و (16) فقرات ثانوية ، بعد استخراج صدقه الظاهريا و ثباته بطريقة اعادة التطبيق الدرجات في وقتين مختلفين ، باستخدام معادلة (بيرسون) للارتباط والذي قيمته بين (20.0- 50.0) ، وبذلك تحقق هدف البحث من خلال إعداد المقياس بالشكل النهائي.

¹ (أثر استخدام بعض استراتيجيات التدريس في تنمية مهارات التفكير الناقد والإبداعي لدى طلبة التربية الفنية في مادة المشروع)

الكلمات المفتاحية: إعداد، مقياس، التقييم، التفكير النقدي، المشروع التخرج، التربية الفنية.

Preparing a Scale for evaluating the critical thinking of Art Education Department students in the Graduation project

Dara Aurahman Ahmed

Department of Art Education, Faculty of Primary Education, University of Sulaimaniyah, Sulaimaniyah, Kurdistan Region of Iraq

E-mail: Daraart64@gmail.com

P.D. Jawad Ni'mati Hussein:

Department of Art Education, Faculty of Primary Education, University of Sulaimaniyah, Sulaimaniyah, Kurdistan Region of Iraq

E-mail: jawad.hussein@univsul.edu.iq

Abstract

The aim of research is preparing a Scale for evaluating the critical thinking of Art Education Department students in the Graduation project.

Descriptive approach was used to complete the research, according to the subject and objective of the research. The research community consisted of critical thinking according to (Peter's Facione) classification, which includes (6) basic skills and (16) paragraphs of secondary skills. The researcher prepared the scale according to the approved scientific steps, and it consisted of (6) main items and (16) secondary items, after extracting its apparent validity and stability by reapplying grades at two different times, using the (Pearson) correlation equation, whose value is between (0.20 - 0.50), and thus achieving the goal of the research by preparing the scale in the final form. He graduation project

Keywords: Preparing, Scale, Evaluating, critical thinking, The Graduation project, Art Education